

שמחת שלמה

מאוצרותיו המשמחים של זקנינו רבי שמחה שלמה לוי זצ"ל

גליון מספר 34, פרשת מטות מסעי תשע"ה

* * *

למעוניינים לקבל הגליון בדואר, בפקס או בדואר אלקטרוני
או להוסיף הערות והארות, מעשים והנהגות, מתורתו של זקנינו הצדיק זצ"ל:
אברהם משה רוט, פארן 1ב' ירושלים, 0527652027
דוא"ל: haravsslevin@gmail.com

* * *

גליון מורחב ומיוחד
לכבוד כ"ח תמוז
יומא דהילולא דהני תרי גיסי
מרנא פאר משפחתנו הגרי"ש אלישיב זי"ע
וזקנתנו הצדקת מרת זהבה גולדה ע"ה

פרשת מטות מסעי

מעלת הרציפות בעבודת ה'

א.

למה אין הגולה יוצא אפילו להצלת כלל ישראל

והצילו העדה את הרוצח מיד גואל הדם והשיבו אותו העדה אל עיר מקלטו אשר נס שמה, וישב שם עד מות הכהן הגדול אשר משח אותו בשמן הקודש'
אמרו חז"ל במכות דף יא' אינו יוצא לעולם, לא לעדות מצוה ולא לעדות ממון ולא לעדות נפשות, אפילו ישראל צריכין לו, ואפילו הוא שר צבא ישראל כיוצא בן צרויה אינו יוצא משם לעולם'. וכן כתב הרמב"ם (הלכות רוצח פ"ז ה"ח) אינו יוצא עיר מקלטו לעולם כו' אפילו כל ישראל צריכין לתשועתו אינו יוצא משם לעולם.. אפילו להציל נפש בעדותו.. אפילו כל ישראל צריכין לתשועתו כיוצא בן צרויה אינו יוצא משם לעולם...
והדברים מעוררים פליאה גדולה, הרי פקוח נפש דוחה את כל התורה כולה, ולמה אינו חייב לבטל מצות גלות כדי להציל נפש בעדותו, וכל שכן כאשר כל ישראל נמצאים בסכנת נפשות וצריכין לתשועתו של שר הצבא למה לא הותר לו לבטל מצות הגלות כדי להציל את כלל ישראל.

וכבר עמד בזה **רבינו מאיר שמחה ב"אור שמח' שם**, וכתב להוכיח מזה שאין אדם מחוייב להכניס עצמו בספק סכנה בשביל להציל את חברו מסכנת ודאית (ודלא כהגהות מיימוניות שהביא הכסף משנה בהל' רוצח פ"א ה"ד), וכיון שאם גואל הדם יהרוג אותו 'אין לו דמים' (לא יקבל עונש מיתה) נמצא שהגולה מכניס עצמו לחשש סכנה בצאתו מעיר המקלט, ואינו חייב לעשות זאת בשביל הצלת אחרים.

ובמשך חכמה לפרשת שמות הוכיח כן ממה ששלח הקב"ה את משה ממדין למצרים רק 'כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך', הרי שאילו לא היו מתים לא היה מצווה על משה להציל את ישראל משעבוד מצרים כי אינו חייב להיכנס בסכנת נפשות בשביל הצלת אחרים.

וחתני הגאון רבי יצחק רפפורט שליט"א הקשה על דברי המשך חכמה, מהגמרא בפסחים שהוכיח שאין אומרים שלוחי מצוה אינן ניזוקין היכא דשכיחא הזיקא [במקום שמצוי ההיזק], משמואל שציווהו ה' למשוך את דוד וחשש משאול ואמר לו הקב"ה קח לך עגלת בקר כו', ולא סמך על זה ששלוחי מצוה אינן ניזוקין כיון דשכיחא הזיקא, ולדברי המשך חכמה יקשה למה לא הוכיח הגמרא מהפסוק 'כי מתו כל האנשים', שבלאו הכי לא היה חייב ללכת לפרעה אף דשלוחי מצוה אינן ניזוקין כיון דשכיחא הזיקא. ונראה לי ליישב שאצל משה רבינו עצם מעשה המצוה לעמוד בפני ישראל ופרעה אינו מסוכן, והסכנה היא מהדרך אל המצוה שמא ימצאוהו האנשים המבקשים את נפשו, אבל משמואל יש להוכיח יותר, שגם כאשר הסכנה היא מחמת מעשה המצוה עצמו ג"כ יש לו לחשוש כאשר שכיחא

הזיקא. ועוד יש לומר, שלגבי שמואל לא היתה אפשרות לדחות את המצוה, כי הגיע זמן מלכותו של דוד ואין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימה, [כמו שאמרו חז"ל על דוד המלך שביקש לאחר את מיתתו - -] ולמרות זאת חשש מן הסכנה, משא"כ לגבי משה הרי לא הגיע עדיין זמן הקץ לגאולת ישראל, אלא שהקב"ה ברחמיו הקדים את הקץ, ולכן לא היה מורה למשה להקדים את שליחותו קודם מות רודפיו ולהכניס עצמו בסכנה.

אמנם במשך חכמה בפרשתנו הוסיף להקשות, שהרי המלך ובית הדין הגדול יכולים לתקן תקנה מיוחדת ולהטיל עונש מיתה על גואל הדם אם יהרוג את הגולה, ושוב לא תהיה כאן סכנת נפשות. ולכך כתב באופן אחר קצת, שחששה התורה שמא ינסה הגולה בצאתו מעיר המקלט לחבול תחבולות להמית את הכהן המשיח כדי שלא לשוב אל עיר מקלטו, ואין היתר להכניס את הכהן הגדול לסכנה בשביל להציל אחרים.

אך באמת גם תירוץ זה קשה, וכי אין בית הדין והצבא יכולים להעמיד שמירה על הכהן הגדול להגן עליו מפני גואל הדם, האם אי אפשר לפתור בעיה טכנית זו כדי להציל את כלל ישראל. מלבד זאת, יש לציין שרבים חלקו על חידושו של המשך חכמה [וכפי שהוא עצמו כתב שזה דלא כהגהות מיימוניות שם] **והראי"ה במשפט כהן** - - - האריך להוכיח שאדם חייב להכניס עצמו בחשש סכנה בשביל הצלת זולתו, וכל שכן בשביל הצלת כלל ישראל.

ואם כן, עלינו להבין למה כאן הקפידה התורה כל כך שלא יצא הגולה מעיר מקלטו אפילו לצורך פיקוח נפש והצלת נפשות.

וכדי לבאר הדבר (ויסוד הדברים שיתבארו ראיתי **בחכמת המצפון בשם רבי חיים זייצ'יק בתורת הנפש** ונביאם בתוספת נופך), עלינו להקדים תחילה מהי מטרת ותכלית הגלות בערי המקלט.

ב.

השפעת תלמידי חכמים על אנשי מקומם

הנה, בגמרא מבואר שהגלות אינה עונש אלא כפרה, כלומר, עיקר מטרתה לתקן את נפש הרוצח כדי לכפר עליו מחטאיו. אך עלינו להבין למה כפרת הרוצח נעשית דווקא באחת מארבעים ושמונה ערי הלויים, למה אינו יכול לגלות לאיזו עיר רחוקה אחרת.

וביאר החינוך 'כי שבת הלוי מבחר השבטים ונכון לעבודת ה'.. ומפני גודל מעלתם וכישר פעלם וחין ערכם נבחרה ארצם לקלוט כל הורג בשגגה.. **אולי תכפר עליו אדמתם המקודשת בקדושתם**', כלומר, הלויים שהסירו מעליהם עול החשבונות הרבים אשר ביקשו בני האדם ונדבה רוחם והשכילם מדעם לעמוד לפני ה' לעבדו, לשקוד על התורה והעבודה - יש להם כוח רוחני להשפיע על מקומם, במידה כזאת שהיא מטהרת ומרוממת את נפשו של הרוצח בשגגה. מקומם של תלמידי החכמים בני שבת לוי נתקדש כל כך עד אשר אדמתם מטהרת את החוטאים עליה, אוריה זך וטהור כל כך עד שאפילו נשימת אור המקום מטהרת את הנפש.

מקור נוסף מצאנו בפרשתנו שמלמדנו גודל השפעתם של תלמידי חכמים על מקומם, נמצא בדברי רבינו הנצי"ב שתמה למה נתן משה את עבר הירדן גם לחצי שבט מנשה, הרי רק בני גד ובני ראובן בקשו מקום מקנה לצאנם ואילו בני מנשה כלל לא ביקשו ממשה נחלה בעבר הירדן.

וכתב הנצי"ב בהעמק דבר (דברים ג) שראה משה שבעבר הירדן כוח התורה מועט, כמוש"כ באבות דרבי נתן דגן ביהודה ותבן בגליל ומוץ בעבר הירדן [תורת ארץ יהודה כדגן ולעומתה תורת עבר הירדן כמוץ], ע"כ השתדל **לשתול בקרבם גדולי תורה שיאירו מחשכי הארץ באור כח התורה שלהם**, ובני מנשה היו גדולי תורה כמו שכתוב מני מכיר ירדו מחוקקים דהיינו גדולי תורה ראשי ישיבות שמלמדים תורה ברבים, והשתדל משה שיתרצו המה לשבת בעבר הירדן ובשביל זה הרבה להם נחלה עד שנתרצו, עכ"ד העמק דבר.

ויש להוסיף על פי שאמרו חז"ל שבעבר הירדן מצויים הרוצחים, ואולי לכן ביקש משה רבינו שיהיו יושבים שם תלמידי חכמים כדי שיטהרו ויתקנו את הרוצחים, כמו שמתקנים בני לוי את הרוצחים שגולים לעריהם.

דבר זה מחייב אותנו בכפלים, הא' יש ללמוד מכאן כמה יכולים אנו בני התורה להשפיע על הרחוקים, וככל שנתגדל ונתעלה בעצמנו כך יתגדלו ויתעלו אתנו גם שאר יושבי מקומותינו, וכמו שהבאנו בגליון הקודם בשם הגר"א שכאשר האדם מתמלא בחכמה ויראה הרי הוא כגביע העולה על גדותיו ושופע יין על הגביעים הקטנים שסביבותיו.

וכמו שמצאנו אצל אמו"ר רבי אריה זצ"ל שאפילו רוצחים וגנבים התרוממו כששהו בסביבתו ובקרבתו, ומחללי שבת להכעיס שמטו את הסיגריה כשראוהו מתקרב, כי היתה לו השפעה על מקומו וסביבתו להשרות שם יראת ה' טהורה עומדת לעד.

והדבר הב' שיש ללמוד מזה, כמה יכולים אנו להיות מושפעים מתלמידי החכמים אם נתקרב אליהם, וכמו שהארכנו בגליון הקודם במעלת שימוש תלמידי חכמים, ויש להוסיף בזה מה שרמזו בתיבת 'מחצית' השקל שהאותיות הסמוכות אל הצדי"ק שבאמצע התיבה משני צדדיה הן אותיות ח"י ואילו האותיות הרחוקות מהצדי"ק הן אותיות מ"ת, ללמדך שמי שהוא מתקרב אל הצדיקים הרי הוא חי ומי שהוא מתרחק מהם הרי הוא כמת חלילה.

= סבא זצ"ל היה כל ימיו דבוק בגיסו מרנא הגרי"ש אלישיב זי"ע, מתבטל אליו, לומד מדרכיו והנהגותיו, ועושה כל מעשיו על פי פסיקתו ודעתו. לכבוד יומא ההילולא דהגריש"א זי"ע רשמתי כאן קצת מעשים ועובדות על ההתקרבות של סבא להגרי"ש. אך מכיון שנתארכו הדברים, לא רציתי להפסיק רצף המאמר בהפסק גדול, והעברתי הדברים לסוף הגליון, קחנו משם.

ג.

התביעה על הכהן הגדול – להעריך את כוח התפילה

יש להוסיף עוד בזה, שהנה לימדנו חז"ל שכל עיקר גלות הרוצח עד מות הכהן הגדול הוא משום התביעה שיש על הכהן גדול שלא הצליח להשפיע בזכויותיו ובתפילתו על כל בני דורו שלא יכשלו ברציחה. הרי לנו כמה תביעה יש על התלמידי חכמים שישפיעו על כל בני דורם בזכויותיהם ובתפילתם, בתורתם ובעבודתם, שעי"ז מתרוממים כל אנשי הדור וניצלים ממכשולות וחטאים, ואם חלילה אירע איזה מכשול הרי זו טענה על בעלי התורה והעבודה למה לא הצליחו למנוע הקלקול בתפילתם.

ומה מאד מתאימים הדברים יפה, שכיון שהקלקול של הרוצח הוא מחמת שלא הושפע מהכהן הגדול, לכן התיקון והכפרה ג"כ נעשה בעניין זה שיגלה לערי הלוויים וישפיעו עליו התלמידי חכמים בקדושתם ובתפילתם. [א"ה, ונפלא הדבר שדוקא בדיני הגלות נתחדש שתלמיד שגלה מגלים רבו עמו, כי 'חיי בעלי החכמה ומבקשיה בלא תלמוד תורה כמיתה הן חשובים' כיון שזהו כל פרשת הגלות להשפיע עליו מתלמידי החכמים ולרוממו בזה, ואיזה התרוממות תהיה לו אם מתרחק בזה מרבו המובהק].

ויש ללמוד מזה כמה תביעה יש עלינו לדעת את כוח הדיבור והתפילה, שנדע כמה אנו יכולים לפעול בהבל פיננו, בתפילה ובתחנונים וכו' וכמה אחריות יש עלינו להשתמש בכוח זה. [א"ה, רבי שמשון פינקוס זצ"ל היה ממשיל זה לרופא מתלמד ששלחוהו לבצע את הניתוח הראשון, והדריכוהו שאם יארע איזה קושי או סיבוך חלילה, שמייך יצליל לחדר הרופאים ויגיעו אליו מנתחים מומחים לסייעו, והנה לבסוף אירע סיבוך קשה וניסה המתלמד ככל יכולתו להציל הניתוח אך לא היה לאל ידו והחולה נפטר על שולחן הניתוחים. כשהעמידהו למשפט טען המתלמד טענת אונס, עשיתי ככל יכולתי ולא היה באפשרותי להציל את החולה. צעק עליו השופט: אמת הדבר, שלא היית יכול לעשות יותר, אבל הלא אמרו לך להזעיק את המומחים, ולמה לא צלצלת אליהם??? כך אמר רבי שמשון זצ"ל באדם למשפט וטוען לפני הקב"ה לא הצלחתי להתחזק כנגד היצר הרע, היו לי נסיונות ופיתויים וקשיים והסחות וכו', אך יטענו כנגדו – האם הרמת צלצול??? הלא אמרנו לך שאם תתקשה במשהו תבקש מהקב"ה ויעזורך!]

והנה, הכהן הגדול בודאי מתפלל על כל ישראל שלא יארע להם שום מכשול – בפרט לאחר שלמד בפרשתנו שיש עליו תביעה כזאת – ואעפ"כ אם לא הועילה תפילתו ונכשל אחד ברציחה בשגגה הוא נתבע על כך שלא התפלל יותר ויותר.

=אנו בעוונותינו איננו מעריכים מספיק את כוח התפילה כמה נחוץ להתפלל שוב ושוב ושוב, וכמו שהבאנו בגליון פרשת --- כמה סבא זצ"ל ולהבחיל"ח הגר"ק שליט"א התפללו יום יום במשך שנים ארוכות על אנשים שביקשו מהם להתפלל עליהם, כי התפילה היא כמו תרופה נחוצה, וכי מחמת שנטלה כבר אתמול לא יוסיף לקחתה היום?! כך התפילה לעולם צריך להוסיף ולהתחזק ולכפול התפילה עוד ועוד, קוה אל ה' חזק ויאמץ לבך וקוה אל ה', ואם אירע איזה קלקול באנשי הדור יש על זה טענה עלינו בני התורה למה לא הוספנו בתפילה עליהם. [ואפשר שזהו השייכות בין פרשת רוצח שבסוף מטות-מסעי לפרשת נדרים ושבועות שבתחילת מטות, שבאה התורה ללמדנו כוח הדיבור כמה יכול לפעול בביטוי שפתיו, ומזה נבין גודל התביעה על הכהן למה לא מנע הרציחה בכוח פיו, וכן מצאנו בפרשה שהרגו את בלעם בחרב מפני שנטל אומנתם של ישראל שאין נושעים אלא בתפילה ובקשה ובא הוא ותפש אמנותם לקללם בפיו, כמוש"כ רש"י, הרי שזהו כוחם של ישראל להשפיע בפייהם כתולעת שאין כוחה אלא בפה]

סבא וסבתא ע"ה היו שניהם בעלי תפילה, היתה להם הערכה עצומה לכוחה של כל תפילה, ולכן הרגישו אחריות גדולה לנצל את הכוח העצום של תפילה, ולהעביר ולחזור ולהעביר. גם סבא וגם סבתא ידעו על פה שמות רבים של נזקקים לישועה, שהיו שגורים על לשונם להתפלל עליהם, במקומות הקדושים, על ציוני אבותיהם הקדושים בסנהדריה, מול סידור התפילה הישן, ואפילו על השרפרף במטבח..

מי שידע להעריך את כוח הדיבור, יודע שלא רק תפילה ארוכה בשפיכת לב לפני ה' כוחה גדול, אלא אפילו לחישת פסוקי רחמים ומלמול פרק תהלים, גם אלו כוחם עצום ונשגב. לכן, היו סבא וסבתא מעתירים ומתפללים בכל עת מצוא, ממש בבחינת 'לנוכח אשתו – זה עומד בקרן זווית ומתפלל וזו עומדת בקרן זווית ומתפללת'.

אביו עטרת ראשו רבי אריה זצ"ל כתב בצוואתו: כדאי למסור לכם איזה הנהגות טובות שנחלתי מרבתי גאוני ארץ מצוקי תבל זי"ע אשר זכני הש"י לשמש אותם כשמש קטן. הייתי זהיר בתפילה בציבור עד כמה שאפשר, חביבה תפילה לפני הקב"ה ממאה מע"ט ומכל הקרבנות. ולפעמים בדמעות, כמאמר החכם {רבי יהודה אלחריזי בתחכמוני} 'מתי תפילה נשמעת בעת שהעין דומעת והנפש נכנעת' ומרגלא בפומי התפילה 'ותהא מטתי שלמה לפניך' בתפילת שמע קולנו וקודם יהיו לרצון אמרי פי, וזאת עמדה לי ולא תמוש עד עולם. תמיד היתה מגמתי להשריש בלבי אמונה חזקה בהשגחה פרטית, כמה שירמיה הנביא אמר גדול העצה וכו' אשר עיניך פקוחות על דרכי בני אדם וכו' ודוד המלך עה"ש אמר 'משמים הביט ה' ראה את כל בני אדם' 'אתה ידעת שבתי וקומי' ואל' הנביא אמר 'כי עיניו על דרכי איש וכל צעדיו יראה'. התאמצתי תמיד להשריש בלבי מידת הבטחון לפי מיעוט שכלי, ביחוד {שיננתי} הפסוק ואני תמיד עמך אחזת ביד ימיני וכו' בעצתך תנחני הורני ד' דרכך וכו'... [גם במכתבו לסבתא זהבה ע"ה בתקופת אירוסיה כתב לה בתוך הדברים (הבאתי לקמן עמוד – את הקטע המלא) "...אני תפילתי שגורה בפי, תפילת דוד המלך ע"ה הורני ה' דרכך אהלך באמתך יחד לבבי ליראה את שמך"]

כאשר היה סבא בלונדון לאיסוף כספים עבור ישיבת 'נאות אריה' תיאר במכתבו לסבתא איך מקפיד לקיים את צוואת אביו הגדול: "...אני חוזר כל הזמן על הפסוקים שהיו שגורים בפי אבינו זצ"ל ואני בער ולא אדע בהמות הייתי עמך, ואני תמיד עמך אחזת ביד ימיני, בעצתך תנחני ואחר כבוד תקחני ואני מרגיש בחוש השגחה פרטית על כל צד ושעל..."

ואף היא ע"ה השיבה כנגדו במכתבה: "...בקשר ל...{נוסח תפילה מסויים} מיום שעזבת את הבית כל יום אני אומרת אותו, גם אומרת אגרת הרמב"ן, תהילים והרבה מתפללת עליך, שפתי לוחשות כל היום תפילה, דוגמת יוסף הצדיק..." וכוונתה שמלחשת כל העת תפילה שימצא סבא חן בעיני רואיו כפי שלחש יוסף תפילה שימצא חן בעיני רואיו, וכלשון המדרש 'היה יוסף נכנס לשמש את פוטיפר והוא היה מלחש ואומר רבון העולם אתה הוא בטחוני אתה הוא פטרוני תנני לחן ולחסד ולרחמים בעיני ובעיני כל רואי ובעיני פוטיפר אדוני, ופוטיפר אומר לו מה אתה מלחש שמא כשפים אתה עושה לי, והוא משיבו לא אלא אני מתפלל שאמצא חן בעיניך'.

סבתא ע"ה העריכה את כוח הדיבור והתפילה, ומתוך אמונתה האיתנה והטהורה היתה מעודדת את כל צאצאיה ותלמידי בעלה להקפיד לומר בכל יום פסוקי 'נגע צרעת', פרקי תהלים מסויימים, נשמת כל חי, וכדומה. כאשר היה מגיע איזה נכד לבקר, תיכף הייתה מפצירה בסבא ועומדת על גביו 'תעשה לו לחש' 'תברך אותו'.. כי היתה בטוחה בכוח השפעת תפילותיו וברכותיו על הצלחת נכדיה.

ד.

גודל ההפסד מרגע א' של הפסקה בעבודת ה'

לפי"ז נבין הטעם שהקפידה תורה כל כך שלא יצא הגולה אפילו לרגע אחד מערי המקלט ואפילו לצורך גדול ופקוח נפש, כי כיון שנתבאר שאין כאן עונש בעלמא אלא תיקון וטהרת הנפש, וכל רגע שהגולה נושם מהאוויר הזך של ערי הלוויים ודורך על אדמתם אדמת הקודש, הוא מוסיף התרוממות והזדככות. נמצא הוא באמצע תהליך של תשובה וכפרה שהשלמתה במיתת הכהן הגדול שהיא גמר כפרתו.

לימדה אותנו התורה שכאשר אדם נמצא באמצע תהליך של תיקון והתרוממות – כל הפסקה קטנה יכולה להסיג אותו אחור מכל מה שהתרומם עד עתה, ולבטל את כפרתו. וכפי משלו הידוע של רבי חיים שמואלביץ לקומקום שצריך להתחמם 10 דקות כדי להגיע לרתיחה, אך אם יבחר האדם לא לחממו ברציפות אלא להורידו מדי פעם מן האש להפסקה ו'חופשה' של דקה אחת, הרי גם אם יתמיד בכך במשך חודשים ושנים ברציפות – לא יגיע הקומקום לעולם לרתיחה! כי כל הפסקה מבטלת את תהליך החימום שהחל, ומחזירה אותו לתחילת הדרך. **כך הרוצח שנמצא במשך שנים בגלות בעיר המקלט, אם יצא אפילו לרגע א' יחזור שוב לתחילת הדרך, ויאבד כל כפרתו.**

יש ללמוד מכאן כמה חשובה הרציפות בעבודת ה' ותיקון האדם, כי כל הפסקה מסיגה את האדם דרגות רבות לאחור. [=ויש להתחזק בזה לקראת "בין הזמנים" המתקרב שלא יהיה חלילה בבחינת הפסקה ויציאה מערי המקלט הישיבות הקדושות, כי בזה יכול להפסיד כל מה שהתרומם ותיקן בחודשי הזמן].

גייסי הגריש"א זי"ע הרגישו עליו בחוש כמה חושש מכל הפסקה קטנה, וכנודע כמה היה מקפיד על כל רגע שלא להפסיק מלימודו. [א"ה, הראני אחי רבי אלימלך שליט"א באיזה ספר (?) שפעם אחת אחד מגבאי הגריש"א הכניס אליו באמצע לימודו אדם חשוב אחד שהפציר הרבה להיכנס.. אח"כ התנצל אותו גבאי לפני הגריש"א 'לא יכולתי לסרב לו', אמר לו הגריש"א 'חמי רבי אריה היה אומר שמי שאינו יודע לומר 'לא' לחברו, בשעה שצריך לסרב לו, לא ידע גם לומר 'לא' ליצר הרע...']

רבי נח הייזלר שליט"א השתתף בשמחת השבע ברכות לידידי בן אחותי רבי אברהם אלישיב (זצ"ל), לאחר הסעודה התלווה לאאמו"ר זצ"ל בדרכו הביתה, בדרך אמר לו אאמו"ר 'אל תתפלא על אשר אבי החתן הגריש"א לא השתתף בסעודת השבע ברכות לבנו, דע לך שאפילו בזמנים קשים של ניתוחים דחופים וכדומה לא הסכימה בתי הרבנית להפסיקו מלימודו, וא"כ איך אפשר שדוקא בעת שמחה ונחת ב"ה יפסיק מלימודו?!

אפילו בשעה ששכב בבית החולים לא פסק פומיה מגירסיה. פעם אחת הגעתי לבקרו בבית החולים וראיתיו במיטתו אווז גמרא קטנה בידו וגורס, כשהרים עיניו וראה אותי, הפטיר לעברי: אמרתך חייתני.. כשכוונתו לרמוז בזה למה שאירע עמי כשהלכתי לקבל סמיכה מהגאון רבי אליהו ראם זצ"ל, וראיתיו חולה וחלש, עד כדי כך שאמר שאינו מסוגל לבחון אותי אך הסכים לשמוע לכל הפחות איזה דבר חידוש שהכונתי, כשהתחלתי לשאת דברי התחיל לשאת ולתת עמי, ותוך כדי כך נתחדש כנשר נעוריו ונתמלא עיזוז וגבורה, עד שזינק מן המיטה לטפס על הסולם להביא ספר מהמדף הגבוה להראותני צדקת דבריו.. נבהלתי מאד שאני מאמץ אותי כל כך בעת חוליו, אבל רבי אליהו הפטיר לעברי 'אמרתך חייתני.. עתה, הזכירני רבי יוסף שלום מעשה זה והפטיר גם הוא 'אמרתך חייתני'...

= א"ה, נראה שפירשו הצדיקים הללו, את לשון הפסוק 'אמרתך חייתני' מלשון 'חייתה המכה' כלומר, אמרתך רפאתני.. ומה מאד מתאים הדבר לסבא זצ"ל שבעת חולשתו דברי התורה החיו אותו, ובכל פעם אמר לחברותא 'החייתני!'

שלושה ימים קודם פטירתו, בא לבקרו תלמידו רבי רפאל ועקנין שליט"א ולמד עמו מתוך כתביו, אך כעבור זמן קצר נאלץ רבי רפאל להיפרד ממנו באופן פתאומי עבור איזה צורך. בתו הרבנית שולמן תליט"א ששהתה שם וראתה איך נפלה רוחו של סבא כשנפסק הלימוד, גמרה אומר שזהו בכלל עת לעשות לה' הפרו תורתך, ופקוח נפש דוחה מה שאמרו חז"ל על המלמד בתו תורה, ונטלה כתבי הסבא והתחילה להקריא לו חידושים ופנינים שהיו לו למשיב נפש..

אפילו באמצע שוק ארבעת המינים היה קשה להגריש"א להפסיק מלימוד התורה וכפי שתיאר במכתבו להגריש"א בין יוהכ"פ לסוכות (נדפס בישורון ל):

"...על אלה הימים קבעו חז"ל 'מיום הכפורים עד החג כל ישראל עסוקין' טרודין בטרדת המצוות ובהכנתן 'זה עוסק בסוכתו וזה בלולבו'

ואני חושב כי להבין פירוש הדברים זה 'עוסק' בלולבו עליו לפנות כעת ל"הוול סטריט הירושלמי" לקניית ארבעת המינים (שוק ארבעת המינים), תל תלפיות של הימים הללו שהכל פונים לשם, שמה מתאספים יקירי ירושלים וסתם יהודים, יהודים מכל השנה ומכל המינים, ועיני כל נשואות לזכות בהטוב והיפה בההוד וההדר, ממששים ומחפשים – במערבא בדקי לה בשימושא – בדקי לה בלישניה וכו' וכו'.

ויגעת ומצאת תאמין. לא משלימים עם המציאות, מתרוצצים גועשים ורועשים, הולכים ושבים וחוזרים חלילה, דוחפים ונדחפים. וההמולה הולכה וגוברת מרגע לרגע, **ובתוכם אני הצעיר תופס מקום לא מקום, עומד – וצף ביניהם.** ומרגיש בכל אברי טעם {=מתיקות} העסק הזה. מבקש לי מוצא, ואין. **ובין כה וכה כשאני עומד באפס מעשה, אני מהרהר בינתיים בשטח אחר אולי שם אצליח למצוא איזה דרך.**

ומכיון שבחג הבא עלינו לטובה חל 'מצות הקהל' וגם מתכוננים לעשות זכר למקדש בקשר לפרשת הקהל, אמרתי לעיין בדברי הרמב"ם בצריכים ביאור בענין זה..."

[א"ה, ראו נא כמה היה ליבו הטהור של הגריש"א מלא ברגש אהבה והערצה למנהגי הכלל, אף שהוא עצמו לא הצליח להשתלב בהמולה הגדולה, דחיפות ומישושים יתירים... לפי אופיו העדין, בחינת הצנועים מושכים ידיהם, אבל זה לא מנע ממנו לתאר תחילה בהתפייטות נפלאה את חשיבות ההמולה והרעש..] //

כידוע עיקר לימודו של גיסי הגריש"א היה בלא חברותא ובמקומות מבודדים [בביתו או באהל שרה], כי היה נזהר מאד על לימוד רציף לגמרי בלא שום איזה הפסקות קלות המצויות בלימוד בחברותא. ובענין זה שמעתי **מאמור"ר זצ"ל** לבאר מה שאמרו חז"ל 'חרב על הבדים – אלו שונאיהם של תלמידי חכמים שיושבים ועוסקים בתורה בד בבד', ודקדק מהו לשון 'שיושבים' בד בבד, לשון רבים, הרי מיירי בתלמיד חכם שלומד יחיד, וא"כ היה צריך לומר בלשון יחיד 'זה שונאו של תלמיד חכם שיושב בד בבד ועוסק בתורה'.

וביאר **אמור"ר רבי אריה** שהלומד יחידי והלומד בחבורה, יש לכל אחד מהם מעלה מצד אחד וחסרון מצד אחר, שהלומד יחידי אמנם אין לו מעלת ההתחדדות עם החברים ויכול לבוא לידי טעות אך מאידך אין לו חשש חטא ביטול תורה כיון שאינו בחברת אחרים שיבואו לשוחח עמו, ומאידך הלומד בחבורה אמנם אינו מוגן מהנסיון להיכשל בשיחה בטילה עם החברים, אך גם אין לו חשש טעות כיון שחבריו מחדדים אותו ונושאים ונותנים עמו.

אכן מי שלומד 'ביחידות' בחברת לומדים אחרים, [כלומר שאינו בביתו אלא בבית המדרש אך לומד בפני עצמו בלא חבורה], יש לו ב' החסרונות, גם אין לו מעלת ההתחדדות מפני שהוא לומד יחידי וגם יש לו חשש שיחה בטלה מפני שהוא בחברת אחרים. וזהו כוונת הגמ' 'תלמידי חכמים שלומדים בבד בבד' כלומר דמיירי ברבים שיושבים במקום אחד אך כל אחד מהם לומד בד בבד, ולכן מגיעים הם גם לידי טפשות [מחמת שאינם מתחדדים] וגם לידי חטא [מחמת שיחה בטלה]. ע"כ שמעתי מאמור"ר זצ"ל, ושור"ר כע"ז (באופ"א קצת) בספר בית יצחק הנ"ל.

ואמרתי בזה, שאצל גיסי הגריש"א היה להיפך, **שהרויח את ב' המעלות**, מצד אחד למד בבדידות בלא חברת אנשים ולא היה בחשש שיחה בטלה, ומאידך, פירש כל שורה לעצמו בשפתיים דולקות, ונשא ונתן עם עצמו, כאילו היה מול חברותא, עד שהיה בונה ופורך מקשה ומתקן, ובזה הרויח המעלה השנית של ההתחדדות עם החברותא..

= א"ה, פעם אחת קראתי לפני סבא זצ"ל מתוך כתביו על פרשת השבוע, ובאמצע ביקש מן העובד-הנכרי כוס מיץ, שאלתי אותו מדוע אינו מבקש ממני לזכותני במצוה, והתמלא תמיהה: הלא אתה באמצע הלימוד!! [אני הקטן הרגשתי שאין כאן 'לימוד', אלא השתעשעות נעימה בדברי אגדה, אך אצל סבא זצ"ל לא היה כזה דבר, הוא הרגיש בזה סדר לימוד לכל דבר, שנים שיושבים ויש ביניהם דברי תורה שכינה ביניהם, ואיך אפשר להפסיק אפילו לרגע??..]

בתחילת התקופה שהייתי מסדר תורנות בין הנכדים ללימוד עמו, המלצתי לאחד הנכדים שעקב חולשתו של סבא כדאי לו לשוחח עמו בנעימות על ענייני השעה ושאלות השקפה, לשמוע ממנו על

אבותיו הקדושים ואנשי ירושלים של מעלה, וכדומה. למחרת, התאונן סבא בפני, שהנכדים מתבטלים עמו בדברים בטלים במקום ללמוד ברציפות...

סבתא זהבה ע"ה התאמצה כנגדו שלא יצטרך להתבטל מתלמודו וסדריו הקבועים. כשהחל מצבה להידרדר ואפפוא יסורים ומכאובים, התבטאה בפני אחת מבנותיה: **טוב שאני זו שמקבלת את היסורים ולא אבא..** שכן מי יודע אם הוא היה יכול להמשיך ללמוד בצורה כזו...

[מעניין שהתבטאות דומה כתב חמיה רבי אריה: "...כתבת בני מחמדי במכתבך הקודם כי מצטער אתה על גלמודי, אני מצטער על צערך, כי זה למותר, כי כך דרך העולם, כי זה מקרה אחד מרבה שהנאהבים והנעימים בחייהם אשר במותם לא יפרדו {כלומר, כמעט לא מצוי שבני הזוג נפטרים באותו יום ומוכרח שאחד מהם ישאר גלמוד}. **אני רואה בזה סימן טוב כי אמנו צ"ל לא נשארה גלמודה,** כי אז היתה סובלה {סובלת} הרבה יותר ממני.. אחרי שסבלתה היתה למעלה מדרך הטבע, כי בזמן האחרון היתה דרושה טיפול יתירה אשר א"א לדרוש מאחר חוץ מבעלה... והכל מן השמיים"

ראו נא איזו מסירות הדדית היתה בין הזוגות הקדושים הללו, כיצד כל אחד שמח שהוא מקבל את צער היסורים או הבדידות ולא בן זוגו...]

אכתוב כאן אנקדוטה אחת מני רבות, לתאר עוצם גבורתה והבלגתה על יסוריה בשביל שלא לבטל את בעלה הגדול מתלמודו:

היה זה בשנה האחרונה לחייה, המחלה והייסורים התפשטו בגופה ובנפשה והכאבים היו בלתי נסבלים.

היא היתה יושבת בחדרה [עם מטפלת שסעדה אותה] ונאנחת ביסוריה, ובאותו זמן הייתי אני הקטן יושב ולומד עם סבא בסלון עד השעה שהיינו יוצאים במונית אל הכולל בהר נוף.

קולות אנקותיה של סבתא היו נשמעות בחלל הסלון, אך סבא צ"ל לא שמע מזה כלום, כי היה כבד שמיעה גדול, ורק כשהיה מרכיב מכשיר שמיעה על אזניו היה יכול לשמוע בלא שיעקו לתוך אוזנו.. [הייתי מתבונן אז, כמה יש ללמוד מזה דכל מאי דעביד רחמנא לטב עביד, שהרי אילו לא היתה נחלשת שמיעתו של סבא צ"ל לא היה מוצא מנוח לנפשו לשמוע יסוריה של סבתא בעוד אין בידו להושיע...]

והנה, תוך כדי לימודי אני שומע את קולה של סבתא אומרת למטפלת: תקראי לשלמה, יש לי כאבים איומים! המטפלת הצדקנית [שידעה שסבתא כבר קיבלה את משככי הכאבים החזקים ביותר, ואין לסבא שום יכולת להועיל במשהו] ניסתה להניא אותה 'הוא צריך עכשיו לנסוע לכולל' אבל סבתא התעקשה: 'זה פיקוח נפש, שלא ילך לכולל, תקראי לו', המטפלת מנסה שוב 'נראה לי שהוא מתפלל עכשיו' וסבתא אומרת 'אז מה, צריך להפסיק אפילו באמצע התפילה, זה פיקוח נפש'.

כאמור, סבא צ"ל לא שמע כלום מהדו שיח שנשמע מן החדר הפנימי, והנה הוא מבקש ממני לסייעו לרדת אל המונית שתסיעה אותנו לכולל.. נבהלתי מאד, שכן ידעתי את מנהגו של סבא להיכנס לפני צאתו אל סבתא לאחל לה רפואה שלמה ולקבל את ברכתה להצלחה בלימוד, וחששתי מאד מה תגיב סבתא כשתראה אותו עומד לצאת לכולל בעודה בייסוריה..

הלבשתי לסבא את הפראק והמגבעת, הוא נטל את ההליכון והחל משרך רגליו לעבר החדר הפנימי להיפרד מסבתא, בעוד קולותיה נשמעים בחלל 'תקראי לשלמה, שלא ילך לכולל'. והנה, אך נכנס סבא אל החדר, והחל אומר לה (באידיש) כדרכו שלום ורפואה שלמה, **מיד האירו פניה המיוסרות והשיבה לו כדרכה בברכות ואיחולי הצלחה בלימוד התורה, ושיהיה זה לשניהם לזכות וישועה וכו', ממש כאילו לא אירע דבר..** ויהי אך יצא יצא סבא לדרכו, וקולותיה שבו להתאונן ולהתאנח..

עמדתי משתומם ומשתהה לראות עוצם גבורת זקנתנו ע"ה שהבליגה על עצמה בתוך יסורי גוף וחולשת נפש, לשלוח את בעלה לבית המדרש!!

חיי רוחניות לעומת חיי ארציות

וידבר ה' אל משה לאמר נקום **נקמת בני ישראל** מאת המדיינים.. וידבר משה אל העם לאמר החלצו מאתכם אנשים.. לתת **נקמת ה'** במדיין. ידועה השאלה למה הקב"ה ציווה על 'נקמת בני ישראל', ואילו משה אמר לבני ישראל לנקום 'נקמת ה' במדיין. וביאר בספר 'בית יצחק' שלכל יהודי ישנם שני עניינים שעוסק בהם כל חייו, הא' החיים הגשמיים אכילה ופרנסה ובריאות ודיוור וכדו', והב' החיים הרוחניים תורה ומצוות עבודה ויראה וכדו'. כך גם לכללות האומה, לכלל ישראל, ישנם שני מיני עניינים, הא' לדאוג לקיומה ולרווחתה הפיסית של האומה, הסרת גזירות וגלויות עוני ומחסור וכו', והב' לדאוג לחיים הרוחניים של האומה בכללותה, בית המקדש גאולה ומלכות דוד וכדו'. והנה, לימדנו חז"ל שהחיים הגשמיים אינם באחריותנו אלא בידי שמיים, הקב"ה גזור בראש השנה על כל אחד ואחד די מחסורו ופרנסתו ובריאותו וכו', על האדם מוטל רק לעשות השתדלות קלה, כמו שאמרו חז"ל יכול אפילו יושב בטל תלמוד לומר למען יברכך ה' אלקיך בכל מעשה ידך אשר תעשה. ואילו החיים הרוחניים מוטלים הם על האדם, כמו שאמרו חז"ל הכל בידי שמיים חוץ מיראת שמיים, רק שהקב"ה מסייעו כמו שאמרו חז"ל הבא ליטהר מסייעין אותו, אלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לו. והנה, המדיינים עשו שתיים רעות לעם ישראל, הא' ברוחניות שהחטיאו אותם בעבודה זרה ובזנות, והב' בגשמיות שמחמתם מתו כ"ב אלף מעם ישראל. לכך אמר הקב"ה למשה 'נקום נקמת בני ישראל' על הגשמיות שהמיתו מבני ישראל, כי זהו החלק ששייך בעיקר לקב"ה, ואילו משה אמר לישראל אתם תבקשו בעיקר לתת נקמת ה' במדיין, היינו נקמה על חילול ה' שהחטיאו אתכם, כי אתם עיקר עסקיכם ברוחניות. עכ"ד הבית יצחק.

ונראה להוסיף, שזהו תוכחת משה לבני גד ובני ראובן בפרשתנו, שהקדימו בניית גדרות צאן למקניהם לבניין ערים לטפם, ואמר להם משה – לא כן, עשו העיקר עיקר והטפל טפל, בנו לכם תחילה ערים לטפכם ואחר כך גדרות לצאנכם.

ונראה, שבני גד וראובן סברו שבעניינים גשמיים עליהם האחריות לעשות השתדלות לבנות גדר צאן, אבל בענייני חינוך הילדים וקיום שזה עניין רוחני בזה יש להם יותר לבטוח בקב"ה, ואמר להם משה, לא כן, אלא תקדימו ענייני הרוחניות טיפול בילדיכם ושמירתם קודם ענייני הגשמיות שמירת צאנכם וממונכם, כי בענייני הגשמיות אתם יכולים לבטוח בקב"ה אבל הרוחניות אסור להיות בה 'בעל בטחון', כי האחריות היא עליכם בעצמכם.

והנה, בעוונותינו דרך בני אדם להפוך הסדר, שבענייני רוחניות הם משתדלים מעט וסומכים הרבה על הקב"ה, ואילו בענייני גשמיות כפרנסה ורפואה וכו' הם משתדלים הרבה וכמעט אינם מניחים משהו לרבש"ע... וכתב בבית יצחק שם רמז נאה לזה, מן הפסוק 'יתומים היינו ואין אב אמותינו כאלמנות', אשר לכאן תמוה למה גבי 'אב' נקט בלשון יחיד 'אין אב', ואילו אצל אימהות כתב בלשון רבים 'אמותינו כאלמנות'. וביאר, ששיק דאגת האב לבניו היא על רוחניות, ללמדם תורה ומצוות ולהדריך בדרך ישרה וכו', ואילו האם תדאג בעיקר על הגשמיות להאכילם ולהשקותם ולהלבישם וכדומה, לכך ממשיך הכתוב את האנשים הטורחים בתקנתם הרוחנית של ישראל ל'אבות' ואילו אותם הדואגים לכלל ישראל בענייני גשמיות ל'אימהות'. ועל זה אמר הכתוב 'יתומים היינו ואין אב' שלא נמצא אפילו אב יחיד שדואג עבור רוחניות של כלל ישראל, ואמנם 'אמותינו' רבות הן, שיש לנו הרבה אימהות כאלו – חברות אגודות ועסקנים אשר מתעסקים עבור גשמיותם של ישראל, בענייני פרנסה ורפואה צדקה וחסד, אך אותם 'אמותינו' הינן 'כאלמנות' בלא השפעת ה'אב' הרוחני...

לאחר פטירתה של סבתא ע"ה, לפני שנתיים, הרבה סבא זצ"ל לדבר על כך שהיא היתה כולה מחוברת לרוחניות, עיקר מבטה על החיים היה מבט רוחני ומרומם, ואילו החלק הארצי והגשמי לא תפס אצלה כל כך מקום... [אף שכמובן היתה גם בבחינת 'אמותינו' שדאגה כל העת לבנותיה וצאצאיה לכל מחסורם הגשמי במסירות ובאהבה, הן בתמיכות ממון והן בתבשילים ודגים וכו', אך זה היה לאחרים, אבל לעצמה לא עניין אותה שום נקודה גשמית, רק רוחניות..]

כבר הזכרנו שכאשר חיפש רבי אריה כלה לבנו סבא זצ"ל היה התנאי העיקרי שתהא בחורה שמעריכה צמצום והסתפקות במועט, וכמו שכתב 'בדבר נכבדות... אם מד' יצא הדבר בטח תהי' נחשבת אצלנו כבת יקרה וחביבה, אולי עוד יותר. כמובן היא צריכה לדעת מקודם **דרכינו בחיים, בהנהגה מצומצמת בשבילנו ורחבה לזולתינו**, ועל ה' נשליך יהבינו כי לא חסר לנו חלילה ואל יחסר לנו תמיד לעולם ועד..'

[דוגמא ממידת ההסתפקות במועט ששררה בבית רבי אריה, אפשר לקרוא במכתבו לבנו הגר"י שהציע לשלוח לו מקרר חשמלי במקום ארון הקרח שהיה לו: "...אבקשכם שתסיוחו דעתכם מזה כלל וכלל, כי סיבה לזה {שהתעוררו אנשים שצריך לקנות עבורו מקרר חשמלי} כאשר הי' שני ימים ש"ק וחג, ובית חרושת של קרח עשו שביתה, לכן הי' קשה מאד להשיג קרח. ועתה ב"ה נפסקה השביתה ומסיגים קרח בנקל כמה שרוצים..]

לאחר שנים כבר כמעט כולם עברו למקרר חשמלי והיה קשה להשיג קרח, ואז הסכים שישלחו לו מקרר חשמלי, אלא שהמשלוח ארך זמן ארוך: "...בדבר המקרר קבלתי תשובה בת"א כי זה מוכרח לקחת זמן איזה חדשים, ולא תועיל שום השתדלות בזה, ואין מה להצטער מזה כלל, כי ב"ה משיגים קרח, לפעמים מעט בקושי ולפעמים בנקל..."

הקב"ה, מזווג זיווגים, זימן לסבא את סבתא ע"ה [ע"י השדכן הצדיק רבי וועוועל איידילמן זצ"ל] שענתה ממש על בקשתו של רבי אריה 'הנהגתה מצומצמת בשבילה ורחבה לזולתה', זוהי הגדרה קולעת לדמותה של סבתא ע"ה, שלעצמה לא ביקשה שום דבר מותרות אבל עבור אחרים העניקה בעין יפה ונפש רחבה..

סבתא ע"ה נולדה אמנם בבית שתורה וגדולה היו בו במקום אחד, אביה רבי פישל הכהן זצ"ל היה מנגידי חסידי גור, בעל בית חרושת לבדים בלודז', שנות ילדותה עברו עליה באושר ועושר, מתוך נוחות ופאר. בעת רצון היתה סבתא מתארת את המשרתים שהיו מגישים להם את האוכל, בארמון ביתם...

אך לא ארכו השנים ואותם חיים ארציים אכזבו את סבתא אכזבה גדולה ומרה, היא שתתה את כוס התרעלה עד תומה, חמש שנות אפילה איומות בגטו לודז' ובמחנות ההשמדה, בהם איבדה כל טעם בחיים הארציים העכורים, וכפי שהעידה על עצמה שאת הכוח להמשיך לחיות ולשרוד בתוככי התופת שאבה מהתקווה והציפייה לביאת המשיח, אולי היום יבוא משיח, כי פתאום יבוא האדון ויגאלנו גאולת עולמים. המחשבה על הגאולה השלימה מלאה אותה בתקוה והפיחה בה רוח חיים.

לאחר השחרור, שהתה במחנה העקורים בשבדיה, והתמלאה שם בתשוקה אדירה לדעת וחכמה, השנים שחלפו עליה מתוך יסורי גוף ושממון רוחני הולידו בה צימאון ללימודים ולרכישת ידע. היא החלה לחפש מקום לימודים להשלים את שנות לימודיה, ובהשגחה העליונה פגש בה המלאך המושיע רבי בנימין זאב יעקבזון זצ"ל והציע לה להצטרף לבית הספר לפליטות שעמד להקים באי לידינגה יחד עם רבי שלמה וולבה זצ"ל והרבנית רבקה גרודזינסקי (לימים – וולבה) תליט"א.

בלידינגה למדה 3 שנים, היו אלו השנים הטובות שלאחר שנות הרעב האיומות, היא גמעה בשקיקה חכמה והשכל, יראת ה' והשקפה נכונה. כל ימיה המשיכה לראות את עצמה כתלמידת – לידינגה, היתה מחוברת בלבה ונפשה לאחיותיה בנות-לידינגה, ומקפידה לעלות מדי תקופה למורתה הרבנית רבקה וולבה תליט"א.

בשנים אלו מצאה נוחם לנפשה העגומה והמיוסרת בחיי הרוח המפכים, והתמלאה בכוחות אדירים להתנער מתוך הריסות המלחמה, מתוך האבדון והאבל, היאוש והדכדוך, הגעגוע והבלבול, החרדות והפחדים, להתרומם מעל הכל – ולהקים דור חדש לעם ישראל!

לאחר פטירתה של אחיינה הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א מכתב תנחומים, והמשיל משל לאדם שנשברה לו צלחת יקרה והצטער מאד על אובדנה, שאלוהו מדוע אתה כל כך מצטער הרי אפשר לקנות צלחת חדשה במקומה, השיב להם: אכן, אבל בית החרושת שמייצר צלחות כאלו נסגר.. אי אפשר להשיג עוד צלחת כזאת.. כך, כתב הגר"י, יש לומר על סבתא ע"ה, שבית החרושת 'לודז' כבר נסגר ואיננו! נחרב מקום גידולה של הצדקנית הזו, ואין לה תחליף!

ואני הקטן, נכד צעיר, מעיז ומוסיף - שלקראת השואה האיומה הכין הקב"ה פס יצור מיוחד בבית החרושת שלו, בו נוצרו שרפים ואופנים בדמות אדם, גבורי כח נאזרים בגבורה, דור שלם של מלאכי מעלה שהבליגו על יסורי התופת שנחרטו בנפשם הטהורה, התעלמו ממראות זוועה שלא משו מנגד עיניהם ומקולות שחיטת הקרבנות הקדושים שהמשיכו להשמע באזניהם, ומסרו נפשם לשיקום הריסות עמנו, בנטיעת חוטרים ושתיילים חדשים בכרם בית ישראל.

כמה שנים לאחר נישואיה לסבא זצ"ל, התלבטו סבא וסבתא האם להיענות להצעת רבנות שקיבל מפריז שבצרפת, רבי אריה ששמע על כך מאד התפלא מה חסר להם וכפי שסיפר במכתב '...מצאתי

חובה לנפשי ללכת אליהם בשיכון שלהם בתל ארזא סנהדריה ואמרתי להם בני היקרים תתחשבו חסדי ה' עמכם יצאתם מדירתכם במשכנות לשיכון, ב"ה בית מרווח בכל הנוחיות {א"ה, לפי מושגי רבי אריה...} באויר מצויין, שכנים מצויינים בכל המובנים, זהבא בעזה"י השיגה דרגא מוסמכת ואתה בני נכנס אחה"צ למכון הרי פישל, יש לכם ב"ה פרנסה בריוח, כעת יש הזדמנות להשתלם בלימוד חו"מ אשר נקל בעז"ה להשיג משרה פה, ולא להסתפק בסמיכה שיש לך מהגרא"ר זצ"ל על חלק יו"ד. יש לכם ב"ה בנות נחמדות סגולות אשר מתאים בשבילן החינוך בבית יעקב {שאינו שייך בפריז...} ואין לי שום נגיעה בזה כי אינני מעמיס חלילה על בני שום שימוש אפילו באצבע קטנה רק לבי דורש מעמי להגיד לכם". כדברים הללו תמה רבי אריה תמיהה גדולה.

את הסיבה האמיתית למחשבה לעבור לצרפת הסתירו סבא וסבתא מרבי אריה כדי שלא לצער, במכתבו לאחיו הגר"ח מסביר סבא את הרקע האמיתי לזה: "...שאיפתנו היתה שנוכל להסתדר בארצנו הקדושה ולחיות חיים טהורים ושקטים מבלי להכניס את עצמנו לנסיונות המקיפים את האדם בחייו היומיומיים, אך לדאבונינו הרב אנו בארצנו הקדושה בפחד מתמיד וגובר מיום ליום, וזהבה אשר עבר עליה כל כך אינה מוצאת מנוח לנפשה, אף אם מאות שנים יחיה האדם אינו עובר מה שעברה, היא שבורה ורצועה מן המצב העגום, ובקשה אחת בפיה – 'רק פינה שקטה', היא איננה מבקשת הרווחה די לה בפת חרבה ושלוה בה, וחשבתי בליבי אולי כדאי לי לצאת לחו"ל..."

רבי אריה לא העלה בדעתו כלל איזה יסורי נפש עוברים על כלתו, ואלו חרדות מתעוררות בה כאשר מחמיר המצב הבטחוני בארצנו. (באותה תקופה עדיין לא היתה מודעות אצל כלל הציבור על הסבל הנפשי שגוררים איתם הניצולים, וכנודע).

הנה כי כן, יסוריה של סבתא לא עזבוה, אבל היא הבליגה עליהם בגבורה על מנת להקים בית לה' ולתורתו.

כתוב בילקוט שמעוני על הפסוק (תהלים י) קומה ה' אל נשא ירך' משל לגבור עובר בנהר ובנו עמו, וגבור תופס ביד בנו ומעבירו, באה השבולת [זרם חזק] לשטוף את הבן, אף על פי כן [לא נשטף הבן בזרם כין] הבן תפוס באביו, כיון שהיתה השיבולת עוברת על ראש הבן, התחיל הבן צועק מלמטה 'אבא, אילולי שאתה מחזיקני כבר הייתי שטוף בשיבולת, אבל מה הנייה [תועלת] שאני עומד ומתבלע במים!? אם מבקש אתה שאחיה הגבה ירך! כך אמר דוד: כשראה המלכויות שנמשלו למים התחיל צווח 'טבעתי ביוון מצולה ואין מעמד ושיבולת שטפתי, אלמלא שאתה מחזיק בנו ומיפר עצתם כבר לא היה לנו עמידה שעה אחת, אבל אם מבקש אתה שנחיה – הגבה ירך! קומה ה' אל נשא ירך! ונראה כוונת המדרש, שאנו אומרים לקב"ה לא די שאתה נותן לנו כוח להחזיק מעמד בתוך שטף הצרות שעוברות עלינו, אם מבקש אתה שנחיה – תרומם אותנו מעל גבי שיבולת הצרות, שנוכל להשקיף עליהם מלמעלה, במבט גבוה ומרומם.

סבתא ע"ה לא רק 'החזיקה מעמד' בתוך יסוריה, אלא 'התרוממה מעליהם', מאז שנות הזעם התמלאה בבוז לחיי עוה"ז ומצאה כל סיפוקה בחיי הרוח.

לאחר שעלתה ארצה והתחילה לעבוד בחינוך בנות ישראל, היתה מביאה את כספי המשכורת שקיבלה לחברתה כדי שתרכוש לה מיטב הבגדים כדרך הנערות, והיא עצמה לא התעניינה כלל בזה... ממש כדברי רבי אריה 'הנהגה מצומצמת בשבילנו ורחבה לזולתנו'.. [רק כאשר התחילה להיפגש ל"שידוכים", היתה שואלת מאותה חברה את הבגדים שרכשה מכספי משכורתה, כדי להופיע לפגישה בצורה מכובדת...]

כאשר באה סבתא בברית האירוסין, קיים רבי אריה את הבטחתו 'שתהיה נחשבת אצלנו כבת יקרה וחביבה, אולי עוד יותר', וקיבלה כבת חביבה.

רבי אריה התאמץ מאד שהוא ומשפחתו ישמשו לה כמשפחתה ממש 'העומדים מצד הכלה', במקום משפחתה הקדושה שעלתה על המוקד באירופה... מכיון שאשתו הצדקת צפורה חנה ע"ה חלתה אז את חולייה האחרון והיתה מאושפזת בבית החולים, שימש רבי אריה גם כ'שוויגער' במקומה... לרקום קשרי משפחה וקירבה עם הכלה הגלמודה שנכנסה לביתו.

הוא שלח לה מכתבים נלבבים כאב לבתו, שיתף אותה במחשבותיו, והדריך אותה בנתיבי החיים.

הנה, מספר דוגמאות מאלפות:

לבית היקרה נפש סגולה, מבנות ציון מצוינה, בשלימות מזהירה, במידות מפוארה, ביראת אלקים מהוללה, מ' זהבה כהן תחי' שלום וברכה!

מנהגי הותיקין מיקירי ירושלים בעת שמזמינים כלה לבית הורי החתן, היו מכבדים את הכלה באיזה מתנה, ובזה אתיקר אתיקרו {=התכבדו} ההורים. ואת, זהבה היקרה, לא נטשתי גם ללוות אותך כראוי לפאת יקרתך, כי הגעת אלינו לפני הדלקת נרות של שבת ועזבת אותנו אחר הבדלה, בכן בקשתי ממך בתינו היקרה בשם אמך הצדקת ת' {היינו הרבנית צפורה חנה, חמותה לעתיד...} לקבל המנחה אשר היא מתכבדת לשלוח אלייך.

אולי זה למרות רצונך {=אולי אינך מעוניינת במתנות}, אמנם כדאי לבטל רצונך מפני רצונה "כדי שיבטלו רצון אחרים מפני רצונך" {=רומז לזה בעדינות איך לרקום קשרים בתבונה עם חמותה...} שמעתי זהבה יקרה שהספקת לקנות ספרים הדרושים לך, יש לי ב"ה ספרים מספרים קדושים, אם נחוץ לך איזה ספרים נוכל להמציאך בתשואות חן...
יהי ה' עמך סלה, אביך בשם אמך, אריה ליון וצפורה חנה".

לבתי היקרה זהבה תחי'

ב"ה תתבשרי ע"י ש.שלמה שלך שי' בבשורה טובה משלום האמא הצדקת ת' כי ב"ה הוטב באופן הניכר ויש תקוה טובה כי בקרוב במהרה תשוב לאיתן הבריות א"ס.
והנה עלי לבקש סליחתך זהבה בתי על אשר צערתיך כ"כ במכתבי אשר כתבתי משלום האמא בסגנון כזה {כשתיאר לפניו את מצבה הקשה}, כי אמנם ימים קשים עבדו עלינו אשר השפיעו מעט לפשט עקמומיות שבלב ולב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה, וברחמי המרובים הקשיב לקול תפילת רבים כי רבים התפללו בעדה 'פדה משלום נפשי כי רבים היו עמדי', אשר בלי שום ספק כי תפילתך הי' רצויה מאד לפני הקב"ה בכל המובנים.

בדבר הביקור השעה הקבועה הוא משעה 3-4 משלש עד ארבע. המצוה של ביקור חולים אנו למדים מהפסוק 'אחרי ה' אלקיכם תלכו' זה מצוות ביקור חולים. {א"ה, כאן האריך רבי אריה במקורות חז"ל על ביקור חולים, ובהגדרת המצווה, כנראה כדי לרמוז לה על חשיבות הביקור אצל חמותה (כנראה סבתא זהבה ע"ה נבוכה לבקר בבית החולים את החמות הטריה...)}
בכדי שמכתבי לא יהי' בלי שום דברי תורה לזכות האמא הצ' תחי' שישלח לה השי"ת רפואה שלמה, בשביל זה כתבתי לך זהבה, בת יקרה.
ואני אוכל לגלות לך אשר בימים הקשים ביותר שמעתי מפיה כי התפללה שיענה ה' בזכות זהבה בתי, מובטחני כי היא תזכה לראות מכם רב נחת ודורות ישרים..."

"...ראיתי כמה ניירות אשר ש.שלמה שלך התחיל לכתוב אלייך להודיעך משלום אמנו הצדקת הגמורה ת' השי"ת ישלח עזרתו מקודש לרפאותה ברפ"ש בתוך שאר חולי ישראל במהרה. מצפה ומחכה אני בכלים עינים בכדי לבשרך מהטבת בריאותה, אמנם לצערנו לע"ע אין כ"כ שינויים לטובה לפי הכרתינו {=הבנתנו}. אמנם בטחוננו חזק בד' הרופא חולי עמו ישראל אשר ישלח רפואתו במהרה ע"כ פדה בשלום נפשי "כי ברבים היה עמדי" בכל בתי כנסיות ובתי מדרשות מתפללים לרפואתה, באשר באמת היא מופת בדורינו לאורך ימים ושנים.
ולא תוכלי לשער זהבה בתינו כמה נחת רוח הנחת לה בביקורך, רק היא מצטערת שגרמה לך צער {לראותה כך}. והיא מזכירה אותך בכל פעם ופעם ברגש של אם נאמנה ומבקשת רפואתה מהשי"ת בזכותך..."

"...שמעתי בתי היקרה, שהתרעמת עלי מדוע אני מפזר כ"כ את דמי וכוחותי מבלי לשמור על בריאותי, צדקת בתי היקרה בזה, כי הטרדות ממעטים את הכוחות ומבלה אני את זמני לריק, ועל זה ידאב לבי כי לתורתי מתי אעשה, הנני משקיע ראשי בדברים הנוגעים לאחרים, הנני נוטר את הכרמים ולכרמי שלי לא אשים לב. כוחות הגוף מתמעטים ועמם נבלעים גם כוחות הנפש, עיתותי מסורים ל... ולי לא יישאר. לו ידעתי לכל הפחות כי הנני מביא לתועלת לאחרים – אז התנחמתי מעט. ואני תפילתי שגורה בפי, תפילת דוד המלך ע"ה הורני ה' דרכך אהלך באמתך יחד לבבי ליראה את שמך". אקוה כאשר זכה בעז"ה יתברך בקרוב להיות סמוכים וקרובים {=לאחר החתונה, כשתגור במשכנות} אקבל את הערותייך הנכונות".

למרות שהיה רבי אריה מקפיד מאד על מנהגי ירושלים, מכל מקום הקפיד עוד יותר שלא תרגיש כלתו צער על הוריה שאינם מלווים אותה לחופה ומנחילים לה את מנהגיהם.. לכן אף שהקפיד שכל

בנותיו וכלותיו לא תחבושנה פאות נכריות מכל מקום את סבתא הדריך לחבוש פאה כמנהג בית אמה.

גם בעניין הפגישות קודם החתונה, שלפי מנהג הישוב הישן נערכות דוקא בבית ואין מטיילים יחד בשווקים וברחובות, מכל מקום הורה לסבא לטייל עמה, כדי שלא תרגיש איזה 'קיפוח' ו'הפסד' מחמת שכבר איננה בלודז'..

לאחר נישואיה החלה סבתא לחנך בנות ישראל רכות בכתה א', את כל כוחה השקיעה בחינוך וטיפוח, בהשקעה ובחום, והשרישה בשתילים הרכים אמונה טהורה ומידות טובות, אהבת תורה ודקדוק במצוות. במשך עשרות שנים העמידה מאות רבות של תלמידות, שדמותה האצילית של סבתא המשיכה להאיר את חייהם עוד שנים רבות לאחר עזיבתן את כתה א'..

סבתא ע"ה המשיכה כל חייה להיות 'תלמידה שוחרת ידע', כאשר סבא היה מקבל אורחים ומדבר לפניהם בדברי תורה, היתה יושבת ובולעת כל מילה בעיניים נוצצות.. מדי פעם היתה שואלת ומוסיפה, מהנהנת ומצטרפת..

סבתא ע"ה זכתה להקים בית שכולו רוחניות כלבבה, רבי אריה זצ"ל היה מתפעל ממנה הרבה, ובמכתביו מכנה אותה 'הצדקת זהבה' או 'צדקת גמורה' וכדומה. דמותה האצילית והעדינה, שעמדה אמנם בצניעותה בקרן - זוית, האירה משם את הבית הגדול באור יקרות. עיניה הטובות חימומו את לבבות אלפי המתדפקים על דלתות ביתה, ושפתיה היו רוחשות תפילה על תלמידי ומקורבי בעלה הגדול אשר היתה מסורה אליהם כאם ממש.

ראוי לציין כאן נקודה משותפת לרבי אריה ולסבא, שהתפרסמו במידת וותרנותם והבלגתם: העולם חושבים שהיו הצדיקים הללו קרירים ואדישים לפגיעה או לבזיונות וכדומה, אך באמת מי שהכירם ידע שבתוככי ליבם הייתה נפשם סוערת מכל רדיפה ופגיעה וכדו' אלא שעמלו על עצמם להשקיט הסערה ולכבות תבערת הכעס במימי האמונה הזכים והצלולים.

זכו שני הצדיקים הללו שנשותיהם תהיינה עזר כנגדם בעבודה קדושה זו, להזכירם ולעודדם לוותר ולסלוח, להאמין ולבטוח שהכל משמיים ואין אדם נוגע במוכן לחבירו, ושמוותו אין מפסידים וכו' וכו'.. רבי אריה היה מזכיר תדיר את יסודות האמונה והבטחון שהיו שגורים על פיה של רעייתו הצדקת צפורה חנה ע"ה, וכן סבתא ע"ה היתה תדיר מעודדת וממריצה את סבא לבטוח בה' ולוותר על שלו.. וכמו שכתבה לו, כאשר נסע ללונדון לאסוף כספים לשיבת נאות אריה ואיש אחד קלקל לו את מאמציו:

"...אל תבהל, אין אנו נשענים על בני אדם, כי אם בה' יתברך, הבוטח בו חסד יסובבנו. מה שמיועד לך איש לא יקח לך. דע לך שהרכוש שלנו גדול משלו. אין אנו להוטים לכסף. היות ואין אתה נוסע לעצמך, כי אם עבור הכולל, ה' ישלח את ברכתו ממרום ותמצא חן ושכל טוב בעיני אלקים ואדם, והכל יתנהל בקלות בנעימות ובכבוד. חזק ואמץ ואל תפול ברוחך, אל תרעד מהעשירים, כי לא נסעת לאסוף כסף לעצמך. גדולים בישראל עסקו באותה מלאכה, למען להגדיל תורה בישראל.."

יש להוסיף בזה, ידוע שעל פי התורה האיש הוא המשפיע והאשה המושפעת, אך תכלית השפעתה כדי שתחזור ותשפיע עליו ממה שהושפעה ממנו, [בבחינת אור הלבנה כאור החמה, נקבה תסובב גבר, אכמ"ל]. כלומר, אף שהאיש השיג בשכלו רעיונות נאצלים וגבוהים שהשפיע ולימד את אשתו, מכל מקום יישום הדברים בפועל והורדתם מתיאוריה לחיי המעשה זה מסגולותיה של האשה דוקא, ולכן היא חוזרת ומשפיעה וממריצה את בעלה ללכת בחיי המעשה בעקבות רעיונותיו הקדושים אשר השריש בה.

שמעתי מאמי תליט"א בשם מורתה הרבנית לנדא מסטריקוב ע"ה לפרש לשון 'איזוהי אשה כשרה' – העושה רצון בעלה' מלשון 'ועשתה את ציפורניה', כלומר שהיא 'עושה' ומכינה את רצון בעלה.. ואין זה סותר למשמעות הפשוטה של 'עושה רצון בעלה', כי דוקא לאחר שהיא מקבלת ממנו ומקיימת את רצונו, היא יכולה לחזור ולהשפיע עליו בחכמת נשים – 'לעשות' את רצונו בחיי המעשה.

דא עקא, שבזמנינו קשה מאד למצוא בני זוג צדיקים וענווים כאלו, אשר מצד אחד תהיה האשה נכנעת ומקבלת מבעלה ולומדת ממנו ומחכמתו, ומצד שני יהיה הבעל קשוב לקבל את תוכחתה ועידודה לקיים את אשר דרש..

רבי אריה ורעייתו צפורה חנה ע"ה, וכן סבא וסבתא ע"ה, היו בעלי ענווה ושפלות רוח, לקבל זה מזה ולהשפיע זה על זה מתוך אהבה ומסירות אמיתית. [והנה, אברהם אבינו ע"ה זירז את אשתו הזקנה בת התשעים, מהרי רוצי לושי ועשי עוגות... וכל זה בשביל שאותם ג' גברתנים ישמעאלים עוברי מדבריות לא ימתינו חלילה אפילו רגע א' מיותר... לכאן תמוה, וכי איזה גמילות חסדים היא זו לבקש מאשתו הישישה לרוץ ולטרוח בשביל שהאורחים הישמעאלים לא ייאלצו להמתין כמה רגעים, וכי הוא מעדיף יותר את נוחות הישמעאלים מאשר את טובת אשתו?! אכן באמת אין כאן שאלה כלל, שהרי כשם שאת עצמו זירז אברהם להתרוצץ ביום השלישי למילתו ובגיל צ"ט שנה כדי להדר במצות הכנסת אורחים, אותו יחס היה לו כלפי אשתו כגופו – לעודד ולהמריץ אותה להתרוצץ בכל כוחה עבור מצות הכנסת אורחים... בדורינו היה בכך משום פגיעה גדולה כאשר מעודד את אשתו החולנית שלא להשתהות רגע א' בשביל איזה אורח אלמוני... וראה לעיל גליון פרשת קרח מה שביאר סבא לפי"ז את עניין 'עזר כנגדו' שדוקא בחינת 'כנגדו' שמוכיחה ומעודדת אותו זהו ה'עזר' האמיתי... וכבר סייגנו שם שבדורנו קשה לקיים הדברים בלא להרוס ה'שלום בית' לגמרי...]

כדוגמא לזה, נעתיק כאן מכתב נוסף ששלחה סבתא ע"ה לסבא זצ"ל בהיותו בגולת לונדון לאיסוף כספים, אך מחמת עדינותו ואופיו האצילי סבל עמוקות מחיזורו על הפתחים, גם לא ראה בתחילה הצלחה גדולה, והתבייש לבקש עזרת אחרים, ובאכזבה גדולה ביקש להקדים שובו לארץ במפח נפש. סבתא השיבה כנגדו במכתב מעודד וממריץ, שלא יבהל מקשיים וישים בה' מבטחו:

"...מה אומר לך, כלל וכלל לא הופתעתי, ידעתי שדרכך לא תהיה סוגה בשושנים, ידעתי שמחכים לך ימים קשים, אכזבות, אי נעימויות, פעמים גם סיפוק והנאה... אני תיארתי לעצמי שיהיה יותר גרוע ויותר אפור, כפי מה שאתה תיארתי – זה הכל רגיל ובהחלט בסדר!

היזכר נא כאשר ר' אליעזר {פלצינסקי} שליט"א נסע בפעם הראשונה לאמריקה, הוא שהה שם כמעט 4 חדשים עד שהצליח לסלול לו את הדרך, עט'ל אז כמעט השתגעה... ואילו היום הוא נוסע מקסימום לחודשיים והוא כמו דג במים, כי הדרך כבר סלולה לו, הוא מכיר את כולם והכל מכירים אותו. חשבת שזה הולך חלק וישר, כחץ שנורה מתוך הקשת?

לדעתי אם כבר נסעת, אתה צריך להתאזר בסבלנות ולא לדחוק את הקץ. ככל שתישאר יותר תכיר יותר אנשים שיכולים להיות לך לשליחים טובים ובזה תבסס יסוד איתן לכולל. יש פעמים שיושבים זמן ממושך ללא כלום, ויש שבע"ה בזמן קצר משיגים הישגים מקסימים, שכל הנסיעה היתה כדאית. המשימה שהטלת על עצמך דורשת ממך הרבה סבלנות, ועוד פעם סבלנות, סבלנות ובטחון בה'.

אתה לא נסעת לאסוף כסף לעצמך, כי אם לכולל, עבור לימוד תורה, זכות אבות הקדושים יסייעו לך, עכשיו אתה כמו חייל במערכה, ועליך להתחזק ולגלות אומץ לב, אורך רוח ובטחון בה'!

חנה שלנו תח' היתה אצלנו עם שמואל החמוד יח' היא ספרה שראש ישיבה מסלבודקה הי' באנגלי' וחזר רצוף אפילו שיש לו תומכים, והיה צריך ללכת מבית לבית.

מובן שזו עבודה קשה ולא נעימה, אבל אם כבר נסעת, וכרצון גדולי הדור שליט"א, אל תתייאש, ה' יעזור, כדאי לחרוש כמה שרק ניתן.

ר' חיים יעקב מצלצל תכופ ומתעניין על הכל, סיפרתי לו קצת אודותיך, הוא לא נבהל, הוא אומר כך היא העבודה של שליח – יאוש וסיפוק זה מנת חלקם...

אצלנו בבית ב"ה הכל בסדר, אהובה תח' ב"ה הצליחה מצויין במבחן על הפרשות משפטים תרומה תצוה, עטי תח' לומדת בחריצות והמורה גומרת עליה את ההלל, הבנות והחתנים והנכדים שיח' כולם ב"ה בסדר, דורשים בשלומך הטוב וכולם מאחלים לך בריאות הצלחה וברכה וכל טוב. אני ב"ה מרגישה טוב, והכל ב"ה בסדר גמור, כולנו מתפללים לבריאותך הצלחה וברכה עד בלי די, מחכים ומצפים לבואך לשלום..."

*

אמר הנכד,

בעת פטירתה של סבתא ע"ה, לפני שנתיים, לא היה הלב פנוי לעכל את החיסרון ולהתבונן בהפסדנו, כי באותה תקופה התדרדר מצבו של סבא זצ"ל ומיד היו הכל טרודים לטפל בו ולסעודו כו', אחר כך נסתלק גם סבא זצ"ל והתמלאנו רגשי אבל וצער עליו, ועדיין לא נפנינו להספיד כראוי את אותה צדקת ע"ה, לפאר מעלותיה והנהגותיה וללמוד מהם לקח לדורות הבאים. סבתא נותרה בבחינת 'צדיק שלא נספד כראוי'.

על כן אזרתי מתני ואחזתי קולמוסי הרוטט להעלות איזה נקודות מאירות על גליון, בבחינת משה' כותב בדמ'ע כפשוטו וכמדרשו, בדמעות ובבלבול, ואי"ה אמשיך בל"נ גם בשבוע הבא להביא עוד נקודות מגדלות.

ומי שיש באמתחתו סיפור או הנהגה, עובדה או זכרון,

מסבתא זהבה גולדה ע"ה,

אשמח מאד לקבלו בטלפון או במייל.

* * *

בצל רבינו הגריש"א זי"ע

כבר מילדותו ספג סבא בבית אביו רבי אריה את ההערצה לפאר המשפחה הגריש"א, וכפי שכתב רבי אריה במכתבו לבנו הגרש"א: "...גיסך הגאון ר' יוסף שלום שליט"א הוא גאון עולם במלוא מובן המילה בכל מקצועות התורה על בורי'. הגאון מרן רב הרצוג השתדל בעדו להשיג משרה בתור ראב"ד בת"א במקומו של אחד מהראב"דים ששחל"ח, הרב הראשי שליט"א אמר שלא בשביל טובתו של רי"ש שיחי' רק לטובת הקהל הק' של ת"א הוא דורש, שתהי' הלכה ברורה. אמנם בשביל שהוא אינו שייך למפלגה דחו את העניין. ומה' היתה זאת כי זה בטח לטובתו אשר אין רצונו ג"כ בזה ולא יעזוב את חסידיו..."

ובמכתב אחר כתב: "הגרי"ש שליט"א ב"ה ממשיך בעבודתו בשקט ובמתינות, הכל צריכין למארי דחיטי..."

בשנים קדמוניות, קודם שסבבו את הגרי"ש תלמידים ומקורבים לסייעו ולשמשו, היה סבא זצ"ל מלווה את הגרי"ש כמעט בכל נסיעותיו וביקוריו, ומשמש שליחו להרבה עניינים ציבוריים ומשפחתיים. הגרי"ש החזיק לו טובה על זה לאורך שנים רבות, (כדרכו הנפלאה בקודש לסלסל ולהקפיד מאד בענין הכרת הטוב למסייעיו ושלוחיו, וכנודע). בכל חול המועד היה הגרי"ש מגיע בעצמו לבית סבא כדי לבקרו בביקור חג, אף שהיה מבוגר ממנו בשנים רבות. [בשנים מאוחרות, כאשר תשו כוחותיו של הגרי"ש, התחיל סבא לאסוף בכל חוה"מ את חתניו ונכדיו ולהגיע עמם בדחילו ורחימו לביקור חג בבית גיסו זצוק"ל].

כמים הפנים לפנים – הכל ראו כמה היה הגרי"ש מייקר ומחבב את סבא, וכאשר היה סבא נכנס לחדרו היה גופו הקדוש מתרווח לאחור ופניו נוהרות 'וואס מאכסטע ר' שלמה'... סבא לעומתו, ישב לפניו במורא ובכובד ראש בגודל הערצתו אליו.

וכפי שסיפר חתנו **הגאון רבי אוריאל סופר שליט"א** "לגרי"ש זצ"ל היתה הערכה וחיבה מיוחדת כלפי חמי זצ"ל, הוא אף היה מבקרו בכל חול המועד. בכלל, כאשר היה יושב חמי זצ"ל במחיצתו הייתה משתפכת על פניו נהרה מיוחדת – שונה לחלוטין מהדריכות התמידית שאפינה את הגרי"ש תדיר.

מאידך, לחמי זצ"ל היתה יראת כבוד מופלאה מפני גיסו הגדול, והוא היה יושב לפניו באימה ביראה ברתת ובזיע כעבדא קמיה מריה. אירע שהיו מבקשים ממנו 'להיכנס אצל הרב אלישיב' שהרי עברו הדלת פתוחה בכל עת, אבל הוא ליראתו הגדולה מגיסו היה משתמט. כך אפילו במקרים שבני המשפחה ביקשו ממנו לדון עם הגרי"ש על ענין מסויים, אחר כך כשביררו אצלו אם דן על כך עם הגרי"ש היה משיב בשפה רפה - שלא, שכן לפי חרדתו הגדולה חרדת הקודש מגיסו הגדול לא העלה בפניו את העניינים המבוקשים..

בענין זה היה חמי מזכיר את מאמר חז"ל באבות דרבי נתן 'חבר בפני עם הארץ ככלי זהב, השיח עמו ככלי זכוכית, אכל ושתה עמו, ככלי חרס' היינו שכלל שהחבר מצוי יותר אצל עם הארץ כן פוחת ערכו בעיניו, והיה אומר כי כל זה כאשר מדובר בחבר אבל כאשר מדובר באדם גדול מאד כגיסו הגרי"ש אז אדרבה, ככל שהוא רגיל אצלו יותר כן גוברת יראתו מפניו..."

הגרי"ש ליווה את סבא בהקמת מוסדות 'נאות אריה', ועמד בנשיאותם. שלושת בניו, רבי אברהם זצ"ל ולהבחל"ח רבי משה ורבי שלמה שליט"א נשלחו על ידו ללמוד אצל סבא ב'נאות אריה'.

סבא זצ"ל שימש כבעל תפילה וכבעל תוקע אצל הגרי"ש ב'תפארת בחורים'. תחילת העניין בדרך פלאית - לאחר פטירת אביו רבי אריה, נבצר ממנו להמשיך בחזקתו כשליח ציבור בשיבת 'בית אריה', והיה מצטער על זה, והנה כמה ימים לפני ראש השנה הופיע אביו זצ"ל בחלומו כשהוא עומד ברחוב מאה שערים בסמוך ל'תפארת בחורים', ואומר לו 'כאן תתפלל'. סבא זצ"ל חשב בתחילה שזהו חלום שווא שכן בתפארת בחורים ישנם בודאי חזקות לחזנים משנים קודמות. מה מאד רבתה הפתעתו כשפנה אליו גיסו הגריש"א והציע לו לעבור לפני העמוד, מפני שהחזן הקבוע עזב.. סבא ראה בזה הארה גדולה משמיים שכיוונו את דרכו בזמני מבוכה ושמח בזה מאד.

לאחר כמה שנים ששימש כשליח ציבור, היה צורך בבעל תוקע, וסבא זצ"ל [שכבר היה בעל תוקע אצל אביו זצ"ל בבית המצורעים ועוד] קיבל עליו גם מצוה זו, ומאז שימש כבעל תפילה ובעל תוקע יחד (ע' טוש"ע --, מחמת זה לא היו התקיעות אצל הבימה אלא על יד עמוד הש"ץ).

[ראוי להתבונן כאן על מידותיו הנפלאות של הגרי"ש.

הנה, כידוע ישנם ב' מיני שליחי ציבור, הא' בעל תפילה והב' חזן, רוב הציבור בזמנינו מבקש אחרי 'בעלי תפילה' השופכים ליבם בקול רגש וניגון מעורר, ומושכים את נפש המתפללים אחריהם להתגעגע לקרבת ה' ואהבתו. כזה היה סבא זצ"ל.

אך הגריש"א היה מאותו מיעוט [בדורנו, בדורות קודמים היה זה חזן נפרץ יותר] המבקשים דוקא אחרי 'חזנים' המסלסלים בקול עמוק, יודעים לבצע במומחיות קטעי חזנות ולהפליא בביצועים מורכבים, לפאר ולרומם את אלקינו.

הגרי"ש היה בעל טעם נפלא בחזנות, והיה מוצא בה תענוג והתרוממות בתפילה. אפשר היה לראות בשבתות - וביותר בימים טובים - איך הגבאים מתייעצים עמו את מי כדאי לשלוח למוסף... מדי פעם היו חזנים אורחים מגיעים לתפארת בחורים כדי להנעים בקולם לפני הגרי"ש.. (אחד מידידי, חזן בתחילת דרכו, ניגש פעם להיות חזן שחרית בקרוואן, ואח"כ ביקש הגרי"ש שיגישו למוסף את 'החזן משחרית'.. ולא היה קץ לשמחתו...)

והנה סבא זצ"ל היה 'בעל תפילה' מופלג ומומחה אך לא היה 'חזן' כלל. תפילתו היתה זכה ונעימה בנוסח הישן של אביו זצ"ל בקול ערב ולב רגש, אבל לא היה יודע ליתן קולו בסלסולים, ולבצע קטעי חזנות וכו'.

ומה מאד יש להתפעל מכך שכאשר ראה הגרי"ש שגיסו נותר בלא עמוד תפילה כיבדו בלא היסוס בתפקיד זה, אע"פ שכלל לא היה בעל כישורי חזנות כלבבו! (כמובן שלא היה בזה איזה הפסד לציבור המתפללים, שהרי היה סבא 'בעל תפילה' מפורסם ומומחה, לשביעות רצון הקהל, אבל הגרי"ש עצמו היה לו טעם גדול בחזנות די"קא) והרי הימים הנוראים הם עיקר ימי התפילה, ובהם מהדרים ומקפידים על חזנים מומחים לרומם התפילה וכו', ואילו אצל הגרי"ש - במשך עשרות שנים, שנה אחר שנה, לא היה בימים אלו חזן מומחה בביצועי חזנות אלא 'בעל תפילה'... כמה טובת עין יש ללמוד מזה!..

בשנותיו האחרונות נחלש כוחו של סבא מלשמש כבעל תפילה, אבל המשיך לשמש כבעל תוקע. יעמדו על הברכה הבחורים הנפלאים שהיו מסייעים אותו על כסא גלגלים את כל הדרך הארוכה מביתו בשיכון חב"ד, [ובשנים מאוחרות יותר - מבית בתו הרבנית שולמן תליט"א שבקרית בעלזא] עד תפארת בחורים..

כשהיה חוזר מן התפילה ברוב תשישות, היה מתאר בהתפעלות איך עומד הגרי"ש על רגליו בכל משך חזרת הש"ץ, כפי הכרעתו שהעמידה בחזרת הש"ץ היא מעיקר הדין, וזאת בהיותו קרוב לגיל מאה שנה!

לפני כמה שנים, היה סבא זצ"ל חלש ביותר והסתפק האם יצליח לתקוע את התקיעות 'חלק' כדרכו בקדש, כאשר חזר מן התפילה היו פניו צוהלות - הצלחתי לתקוע, ורבי יוסף שלום השיב לשואלים אחר התפילה שיצאו ידי חובה בתקיעותי, ואין צריך לחזר אחר תקיעות אחרות...

מיד הבנו כוונתו - מחמת חולשתו לא היו התקיעות 'גלאט' כמדי שנה, והיו מתפללים שחששו שמא לא יצאו בהם ידי חובתם, והגרי"ש הכריע שאין צריך לשמוע שוב.. [בכלל, צריך לדעת, שבעניין התקיעות (כמו בשאר עניינים) היה הגרי"ש במנוחת הדעת בלא 'נערווען' ודקדוקים יתירים, ואכמ"ל].

אנו הנכדים, נפלו פנינו לשמע הדברים, בודאי היתה לו עגמת נפש וכיסופא יתירא להיתקל בתקיעותיו עד שריננו אחריו אם יצאו בהם ידי חובה.. אך סבא צהל ושמח 'ברוך ה'! זכיתי להוציא הרבים ידי חובתם.. ור' יוסף שלום אמר שאין צריך לשמוע תקיעות אחרות.. ענייני הכבוד והמבוכה לא תפסו אצלו מקום גדול כמו מהות הדבר הנכבד שזכה לתקוע לפני ה' בקול תרועה!

אכן, עינו הטובה והשמחה בחלקו לא טשטשו אצלו את המבט המפוכח על המציאות ואת תחושת האחריות כלפי הציבור, ולכך לשנה הבאה, ניגש סבא אל גיסו הגרי"ש ואמר לו שכיון שראה בשנה שעברה שנחלש ואינו יכול לתקוע 'גלאט' כבשנים קדמוניות, מבקש לעזוב את חזקתו ולמצוא לו מחליף ראוי. הגרי"ש התפעל מאד מזה, וציין שרבים בעלי חזקות שאין יודעים לעזוב את חזקתם כאשר אין בכוחם לבצע את תפקידם בשלימות, וזוהי גדלות לדעת להבחין בחסרונות עצמו ולעזוב מעצמו את חזקתו מתוך תחושת אחריות ודאגה אמיתית לציבור.. ואכן מצא הגרי"ש בעל תוקע מומחה כראוי והטיל עליו את המצוה הגדולה.

והנה, בהגיע זמן התקיעות ניגש בעל התוקע החדש אל הבימה, בירך הברכות, קירב השופר לפיו ו.. אין קול ואין צפצוף.. כך ניסה כמה דקות, וללא הצלחה..

בדלית ברירה, ביקשו מסבא [שהתאמץ להגיע ולהתפלל שם כדי להראות שאינו מקפיד על איבוד חזקתו] שינסה את כוחו בתקיעות, אולי יצליח להוציא איזה קול למרות חולשתו.. והנה, למרבה הפלא תקע סבא מאה תקיעות 'חלקות' לגמרי בקול צלול וחזק.. ויהי לנס!

לאחר התפילה, הפטיר הגרי"ש לסבא – אתה רואה, בזכות שויתרת מרצונך על חזקתך זכית לתקוע עוד שנה מאה תקיעות מושלמות..

הנה כי כן, תחילת שימוש של סבא כבעל תפילה נעשתה בדרך שמימית, וגם סיום חזקתו כבעל תוקע נעשה בדרך פלאית!

*

סבא זכה לקבל מהגרי"ש עניינים רבים בהלכה ובהשקפה, מתוך שימושה של תורה ובתוך שיחות חולין של תלמידי חכמים.

כאשר התחילו רבים לשחר על פתחו של סבא לקבלת עצה וברכה, ישועה וסגולה, והרגיש שהוא מתבטל מתלמודו מחמת כך, עלה לשאול את גיסו מרנא הגרי"ש זצוק"ל אם יכול להימנע מקבלת קהל בשביל לשקוד על תלמודו, והשיב לו הגרי"ש 'אם יהודי נכנס אליך עצוב ויוצא שמח – איך רשאי לסגור את דלתך בפניו'. [וזה כעין המעשה הנודע ברבי אריה שהתאונן בפני הלשם הקדוש על הפסד זמן הלימוד שנגרם לו מחמת גמילות חסדים, והשיב לו שכיון שרואה בזה סייעתא דשמיא סימן הוא שזהו חלקו ותפקידו בחייו].

ובביא כמה 'שמועות' שאמר סבא משמו:

= שמעתי מהגרי"ש אלישיב על הגאון רבי שמעון סופר זצ"ל בן החתם סופר, שלקחוהו מפרשבורג לכהן כרבה של קראקא. פרשבורג היתה עיר מודרנית ומסודרת, וגם אנשיה ובתוכם אנשי הקהילה היהודית היו מאורגנים ומסודרים, והנה כשהגיע לקראקא וביקר לראשונה במוסדות היהודיים הצטער לראות איך המוסדות מוזנחים, החלונות שבורים, הכסאות רעועים, וכדומה. כאשר חזר לביתו, סיפר לאשתו באנחה על גודל העזובה.. הרבנית טענה שעליו בתוקף תפקידו כרב לדאוג שיחדשו את המבנים ויחליפו הרהיטים וכדומה, אבל רבי שמעון הסביר לה שהוא חושש שאם ינסה לתקן ולשנות את המצב הקיים יחשדוהו למודרני.. שאלה הרבנית – הלא אתה תקיף ואיך חושש מ'מה יאמרו הציבור'.. השיב לה רבי שמעון – אכן, אינני חושש מכך שיחשדו שאני מודרני, אני חושש שאם יחשדו עלי שאני מודרני – אהפך באמת למודרני!..

= סיפר לי הגרי"ש אלישיב על אדמו"ר אחד שהיה מקפיד מאד על טבילה לפני התפילה, והנה פעם אחת הגיע לעיריה אחת שלא היה בה מקוה, מקורבי האדמו"ר ציפו לראותו מצטער ומתייסר מכך

שנאלץ להתפלל בלא מקווה, והנה לתדהמתם היה האדמו"ר שמח ועולץ, לשאלתם – לשמחה מה זו עושה, השיב האדמו"ר – הנה בכל יום כאשר אני טובל אני משתדל מאד לכוין כל פרטי הכוונות הנסתרות כראוי... ומי יודע אם אני מצליח בכך... אכן היום כאשר אני אנוס הרי 'נאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאילו עשאה', ואותו 'כאילו עשאה' הוא לבטח כאילו עשאה - עם כל הכוונות הנכונות והראויות ביותר, נמצא אם כן – שדוקא היום קיימתי הטבילה באופן המעולה ביותר...

= היה סבא זצ"ל רגיל לספר, שפעם אחת הציע להגרי"ש הצעת שידוך לאחת מבנותיו, ועוד קודם שבריר הגרי"ש פרטים על מעלותיו וסגנונו של הבחור, שאל – ראשית כל, האם הוא בעל מידות טובות? והסביר: זהו הדבר הראשון שצריך לברר, כי הרי בסופו של דבר האשה היא זו שצריכה לחיות עמו במשך שנים רבות, ואם אינו בעל מידות טובות חייה יהיו מרים וקשים!

= פעם אחת נזדמן לסבא זצ"ל להיכנס אל רבינו יחזקאל אברמסקי זצ"ל ואמר לו – כמדומה בשם הגר"א - פשט נאה בגמרא יומא דף פ"ב ע"ב 'ההיא עוברא דארחא, אתו לקמיה דרבי חנינא אמר להו לחושו לה, ולא אילחישא, קרי עליה 'זורו רשעים מרחם', נפק מינה שבתאי אצר פירי', ואמר רבי יחזקאל לסבא שיעקר כוונת הגמרא ללמוד מסיפא דקרא 'זורו רשעים מרחם... אשר לא ישמע לקול מלחשים', שכבר ברחם אימו אינו שומע לקול הלוחשים לו יום כיפורים היום.

סבא זצ"ל שש ושמח ביאור זה, וירא כי טוב הוא, ויתן מפריו גם לגיסו מרנא הגריש"א זיע"א, ולאחר זמן שמע שבימי חול המועד היה הגריש"א משמיע פירוש זה לאורחיו הרבים, והיה חוזר עליו כמה פעמים, ומקלוס ומשבחו שהוא אמת לאמיתה של תורה.

ואמר סבא על זה, שזהו מבחן גדול לדעת מיהו תלמיד חכם שזכה לאהבת תורה באמת, מי שהוא שמח כל כך בביאור זה, אע"פ שאין בו עומק גדול ועיון עמוק, אות היא שהוא אוהב את התורה באמת, ולכן יקר בעיניו כל ביאור אמיתי בכוונת הגמרא. ונאים הדברים למי שאמרם.

= כידוע כמה כיבד הגרי"ש את הוריו, ובמשך שנים רבות היתה אמו האלמנה מתגוררת בביתו (ולפי זמן ראיתי בשם הגר"ח"ק שליט"א שאמר שהגרי"ש זכה למעלתו בזכות מצות כיבוד אב ואם!) ויש בנותן טעם להביא מה שכתב סבא בזה:

רבי אליהו סופר החזיק את אמו ע"ה בביתו בשלהי ימיה, ואחותי הרבנית שיינא חיה אלישיב ע"ה שיבחה אותו על זה, ענה לה רבי אליהו – הרי גם הרבנית החזיקה את הורי בעלה כל כך הרבה שנים... מיד קטעה אותו הרבנית: אני לא החזקתי אותם, הם החזיקו אותי...!

= מאד היה סבא מתפעל ממידת הישרות של הגרי"ש. כבר בימי חורפו תיאר סבא במכתבו לאחיו הגר"ח זצ"ל איך עומד הגריש"א בישרות למלא את תפקידו – לבחון לדיינות – באמונה, ואף שעורר בזה כעס מצד ת"ח חשובים שלא עברו בהצלחה את הבחינות... והגרי"ש עמד על משמרתו שלא לאשר אותם לדיינות. "...כמובן שר' יוסף שלום, שהיה עד כה חביב על כולם, קנה לו בישרותו שונאים...".

= פעם אחת ביקש ממנו הגרי"ש עבור בנו הגאון רבי משה מתלמידי 'נאות אריה' שיתן לו רשות ללמוד מה שליבו חפץ, סבא תמה – הלא הגריש"א היה נשיא הכולל וכל העניינים נחתכו על פיו ולמה צריך לשאול אותו, אך הגרי"ש אמר לו – אתה הוא הגבאי של כספי התורמים, ואתה זה שצריך ליתן רשות...

= ידוע דעת הגריש"א שאין שום היתר להעלים כספי מיסים וכדומה מרשויות השלטון, וכן אסור להפר זכויות יוצרים ולהעתיק קבצים וכדומה אף אם אין כוונתו לסחור בהם.

כאשר היה סבא מבקש לשאול אותו בעניינים כאלו, היה הגרי"ש משיב 'למה אתה שואל אותי, הלא אתה יודע שאני אוסר, תשאל רבנים אחרים... רק לאחר שראה שסבא רוצה לקבל דעת קדשו הואיל להזדקק לפרטי שאלתו...

= רשימה שכתב סבא זצ"ל:

בנוכחותי באה שאלה להגאון רבי יוסף שלום אלישיב שליט"א על דבר בית עלמין בחו"ל שהאדמה קשה, וחפירת הקבר נמשכת 4-5 שעות, ובגלל זה לעיתים קרובות אין מספיקים לקבור כל המתים

באותו יום ובאין לידי הלנת המת ח"ו, האם מותר להכין קברים מקודם, דהיינו חפירה בלי להשלים לגמרי את הקברים, עד שיהיה צורך למת, וכן עצם החפירה היא לא עבור אדם מסוים אלא באופן כללי.

והשיב הגר"ש אלישיב דבכהאי גוונא שרי.

= מכתב שקיבל סבא:

לכבוד הגר"ש לוין שליט"א,

רציתי לברר בקשר למה שאנו נוהגים מידי שנה בשנה, ביום היארצייט של אאמו"ר זצ"ל לומר ולספר את שבחיו, ולכאורה הדבר נסתר ממה שכתב הט"ז ביו"ד סימן שד"מ סק"ה וז"ל 'בספר תורת האדם כתוב דאין זה דרך מנהג ולא דרך ארץ להזכיר המת אחר שנים עשר חדש' עכ"ל. בברכה מרובה..

והנה תשובתו של סבא:

החיים והשלום ליקרי רב חביבי המופלג בתורה ויראת ה' אוצרו אציל הנפש הרב..

על דבר שאלתך – נכון הדבר שאין מספידים לאחר י"ב חודש כפי שציננת, וכך גם השבתי לסבך שליט"א כמה פעמים כאשר בקשני לומר דברים לזכרו של אביך זצ"ל

אך כשראיתי שזה נחת רוח למשפחה, אמרתי דברי התעוררות וחינוך ללמוד ממעשיו הגדולים בתורה וביראת שמים ובמידות נעלות, אשר יהי' לעילוי נשמתו כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו וגו', ועל כהאי גוונא לא דיברו הפוסקים, כיון שזה לא נקרא הספד.

גם דברתי עם מרן הגר"ש אלישיב שליט"א על זה והסכים לדעתי.

אנו מאמינים באמונה שלמה שתהי' תחית המתים בעת שתעלה רצון מאת הבורא יתב"ש, ובלע המוות לנצח.

בכבוד ויקר, ידיד המשפחה,

ש. שלמה לוין

--

= "...בנוגע לבקשתך לעשות גורל הגר"א. האמת היא שאני מונע את עצמי מלהשתמש בזה הרבה. רבים מבקשים ממני לעשותו, ושאלתי את גיסי הגאון רבי יוסף שלום אלישיב שליט"א על זה, והשיב לי שאין מקום להשתמש בגורל הגר"א על כל שאלה שמתעוררת לאדם.

= בענייני סידור קידושין - -

= בשבת פרשת תצוה תשנ"ב כובדתי ע"י גיסי מרן הגר"ש אלישיב לדרוש בתפארת בחורים לרגל העליה לתורה של נכדו אליהו ברבי שלמה שליט"א, והזכרתי את דברי 'פרי לבנון' הללו על אשל אברהם שהוא הבריוח התיכון המאחד את כל חלקי העם בכוח מידת החסד, ואמרתי [לגבי הבחירות המתקרבות] **שגם המפלגות הדתיות, כשם שפרצופיהם שונים כן דעותיהן שונות, אך בדבר אחד יכולים להתאחד לעם אחד, שיהיו כולם בלב טהור וכוונתם לש"ש לסייע בחדס והטבה לבני עמינו ולקרב אותם לאמונה בה', כמו שעשה אברהם אבינו באשל אשר נטע. ולשמע הדברים נהרו פני הגריש"א בהנאה גדולה.** (שמחת שלמה תרומה)

= השבוע (שנת תשמ"ג) ניגש אלי ר' שמחה רז וסיפר לי שהופיע אצלו אברך ושאל אותו: שמעתי שבהיותך קצין בגולני התווכחת עם רחבעם זאבי שכתב פתק שהוא נותן לך את העולם הבא שלו. השיב ר' שמחה לבחור שהיה להם ויכוח על האמונה, 'אמרתי לגנדי' מה יקרה אם לאחר 120 שנה יתברר לך שיש עולם הבא ושכר ועונש מה תענה ליום הדין? גנדי בתגובה הרים מהרצפה נייר טישו וכתב 'אני מצהיר שאני נותן את חלקי בעולם הבא לשמחה רז'.

כשסיימתי – מספר שמחה רז - אומר לי האברך 'גנדי זה אבא שלי'. נדהמתי, גנדי היה מאוד לא דתי, והבן חסיד ברסלב.. הוא סיפר שהשקפת אביו השתנה, והוא זוכה להניח תפילין בכל יום, וביקש בחזרה את הפתק. בהסבירו 'תאר לך שיתנו לבנך הקטן גולות מבריקות בתמורה ליהלומים של אמו. אז, גנדי לא ידע להעריך זאת, אבל כעת הוא יודע מה זה עולם הבא..'. ר' שמחה השיב לו 'תן לי

להרהר בזה'. והנה בלילה נקישה בדלת, האברך מופיע 'אני מוכרח את הפתק, מה יהיה אם הלילה אבא שלי יפטר מהעולם ערום ועריה בלי שום מצוה?'.
 כעת פנה אלי שמחה רז בשאלה, האם עליו להשיב את הפתק לאלוף זאבי.
 הראתי לו את המעשה מספר דרכי חיים על אחד שראה את חבירו דואג על עבירה שעשה, והחליט לקנות אותה ממנו תמורת סכום ממון, ולאחר שנסתלק נתבע על אותה עבירה אע"פ שלא עשאה בעצמו. הצעתי לשמחה שנלך ביחד לגיסי מרן הגריש"א (זצ"ל). **הגריש"א השיב שאין דמיון למעשה ההוא, שם נתקבלה תמורה לעבירה, ואילו כאן לא נעשה קניין, אז אין כאן העברת בעלות ממש.** אך שמחה רז אמר להגריש"א שאיננו רוצה שגנדי יחשוב שעולם הבא זה דבר שלוקחים ונותנים, ולכן ידבר תחילה עם חברו רבי אורי זוהר שיעמידו על חומרת העניין, ואם גנדי השתנה – יוותר', הרב אלישיב הגיב שזהו רעיון מצויין, ולאחר מכן הושב הפתק לבעליו. (שמחת שלמה אחריו)

= גיסי **הגרי"ש אלישיב [זצוק"ל]** הוא דוגמא גדולה לענין זה [כמה צריך לשמור על דברי התורה שלא יאבדו ממנו], כמה נזהר כל ימיו שלא לאבד את מה שיש לו, ואף שכבר מגיל צעיר היה תלמיד חכם גדול, מכל מקום במשך עשרות שנים לא נח ולא פסק מלחזור שוב ושוב על תלמודו שלא תשכח ממנו הלכה אחת, ומרגלא בפומיה התעיף עינך בו ואיננו, וכל ימיו בעמוד והחזר קאי, כי זוהי העבודה הגדולה שלא לאבד מה שהשיג כבר. (שמחת שלמה נשא)